

Eörsi István

Nem jogtalanság — abszurditás

Kedves Barátaim! Személyes megtámadtatás miatt kérek szót, de ez csak lapos ürügy, mert Halmi Gábor egyáltalán nem támadott meg, igen udvarias és kedves volt velem, és abszolút túlélhetőnek tartom mindazt, amit mondott. Csak nem meggyőzőnek.

Azzal kezdem, hogy én Bohó Róbert nevét egész életemben le nem írtam volna. Engem Bohó Róbert nem érdekel, és ha — most megint törvényt sérték — minden egyes besúgóról külön írnék, akkor semmi másra nem jutna időm. Bohó Róbert abban a percben vált közszereplővé, amikor egy Nagy Imréről elnevezett díjat kapott. És ezt én nem jogilag kifogásoltam, mert megítélésem szerint jogilag nem is kifogásolható, hogy egy kuratórium hogyan dönt. A kuratóriumot persze minősíti, erkölcsileg, politikailag, hogy kinek és miért ad díjat, és hogy a több ezer egykori börtöntöltelék közül a helytállás vagy az önfeladás példáihoz vonzódik-e inkább. De jogilag nem kényszeríthető arra, hogy csak olyan embereket kapcsoljon össze Nagy Imre nevével, akik erre nem egészen érdemtelenek. Még kevésbé kifogásoltam jogilag, hogy Bohó filmet csinált Nagy Imréről. Ez esetben sem jogtalanság, hanem abszurditás történt. Jogi szempontból nem járhat ma kedvezőtlen következményekkel, ahogy ő a börtönben meg a Nagy Imre-perben viselkedett, még akkor sem, ha Halmi kegyes megfogalmazásával ellentétben e viselkedés vitathatatlanul viszolyogtató volt. De díjat nem azoknak adunk, akiknek viszolyogtató magatartása nem büntethető, és évfordulós filmet sem azzal készítettünk, aki még tíz évvel ezelőtt is, kényszer

nélkül, szabad elhatározásából az egész ország nyilvánossága előtt elárulta a forradalmat, és ezen keresztül közvetve a szóban forgó film hőseit. Ez a film Nagy Imre születésének századik évfordulójára készült. Az efféle alkotások hitelét és hatását nagymértékben befolyásolja, hogy olyan emberek készítik-e, akiknek közül van hősük szellemiségéhez. Ezt a szempontot a jogi mérlegelés nem veszi, nem is veheti figyelembe. Én elismerem, hogy nem követett el büntetendő cselekményt az a személy, aki megbízta Bohót a Nagy Imre-film rendezésével. De borzalmasan unom, hogy a plauzibilis erkölcsi értékmeghatározásokat egyoldalú jogi szemlélettel próbálják érvényteleníteni.

A jogi és az erkölcsi szemlélet viszonya nálunk áldatlanná fajult. Mint-hogy a tartós jogtalanság állapotában éltünk, a pártállam bukása után egész közéletünkben kialakult egy túlzottan egyoldalú jogász-pátosz, mely igényt tart arra, hogy az emberek megítélését merőben jogilag határozza meg. Szerintem ez nagyon helytelen felfogás. A magyar értelmiség rossz lelkiismerettel került ki a Kádár-korszakból, és mind a saját szerepét, mind az ország legújabb kori történelmét rossz kompenzációs módszerekkel próbálja a maga számára elfogadhatóvá tenni. Ilyen körülmények között elsődleges társadalmi érték volna, ha a jog nem gátolná, hanem segítené egy egészséges erkölcsi hierarchia kimunkálását. Ez előbbre való a spiclik emberi jogainál. Amikor Bohó Róbertet egy Nagy Imréről szóló film rendezésével bízzák meg, vagy Nagy Imre-díjjal tüntetik ki, akkor szembe köpik a társadalomnak azt az igényét, hogy tagjai érvényes erkölcsi hierarchia légkörében élhessenek.

Nem mindenben értettem egyet azzal se, amit Halmai Gábor a Tocsik-üggyel kapcsolatban mondott. Ha a sajtó szerepét arra redukáljuk, hogy csak a nyilvános tárgyalást követően foglalkozhasson valamilyen bűncselekménnyel, akkor ezzel gátoljuk a bűncselekmények felderítését. A nyuga-

ti demokráciákban a sajtó szenzációhajászásból csakugyan behatol a közszereplők magánéletébe, a gyászt sem tiszteli, példányszám-emelés céljából rágalmaz, és így tovább, de megvan az a pozitív szerepe, hogy visszaéléseket tár fel, és megnehezíti a bűncselekmények eltussolását.

Olyan korban élünk, amikor a politikai és a gazdaság elitek között egy — lehet, hogy jogilag most megint valami szörnyűséget követek el — nagyon mély és sokrétű összefonódás tapasztalható. Nem hessenthető el az a feltételezés sem, hogy a rendőri, az ügyészi és a bírói testületek sem maradtak érintetlenek ettől. Ezt az összefonódást mi sem jellemzi jobban, mint hogy egy újságcikk leleplezte Princz Gábor és Palotás János egyik különlegesen szembeszökő törvényszegését, melynek során egy belvárosi palota Palotás tulajdonába került. Minden normális államban azonnal vizsgálat indulna mindkettőjük ellen. Nálunk azonban még a sajtó is elhallgatott. Olyan körülmények közt élünk, hogy a legsárosabbak megúszhatnak minden botrányt, mert kapcsolataik mozgósításával gondoskodni tudnak arról, hogy ne szembesüljenek az élet sötétebb, mondjuk így: rácsosabb tényeivel. Ezért nálunk a sajtó korlátozása, tehát az a követelés, hogy csak akkor szólaljon meg, amikor már megszületett valamely ügyben az ítélet, kizárólag a hatalmasságokat segíti abban, hogy a törvények fölött lébecoljanak.

Végezetül: tisztázni kellene a személyiségi jogok határait, mert szerintem itt lappang vitáink forrásvidéke. Ez végső soron jogászai munka. Abból kell kiindulni, hogy a személyiségi jogok csakis az emberek magánéletét védhetik, de a közügyekre nem vonatkozhatnak. A pártállam idején gyakorlatilag kétségbe vonták személyiségi jogainkat. most kompenzálásképp mindenre ki akarják terjeszteni őket. Még Nagy Imre utolsó műveit is, amelyek periratok közt maradtak fenn, és amelyek az ország legújabb kori történetének és az utolsó évtizedek konfliktusainak megértése szempontjából

létfontosságúak, a személyiségi jognak, meg az örökösödési jognak rendelik alá. A sok abszurdítás között ez a legégbekiáltóbb abszurdítás.